

LAUSUNTO EDUSKUNNAN PERUSTUSLAKIVALIOKUNNALLE HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAIKSI ASEVELVOLLISUUSLAIN 32 JA 48 §:N MUUTTAMISESTA (HE 66/2024 VP)

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan pyytämänä lausuntona otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä esitän kunnioittavasti seuraavan.

Yleistä esityksestä ja sen valtiosääntöoikeudellisesta arviointiperustasta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi asevelvollisuuslakia. Esityksen mukaan asevelvollisia voitaisiin määrätä kertausharjoituksiin nopeutetulla menettelyllä, jopa välittömästi, sekä kertausharjoituspäivien enimmäisrajasta riippumatta myös muusta syystä kuin sotilaallisen uhkan ollessa kyseessä. Esityksen tavoitteena on parantaa Rajavartiolaitoksen kykyä vastata nopeasti muuttuviin rajaturvallisuustilanteisiin. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan viimeistään 15.7.2024.

Voimassa olevan asevelvollisuuslain 32 §:n 3 momentin nojalla reserviläiset voidaan Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän välttämättömän tarpeen sitä edellyttäessä määrätä joustavasti ja asevelvollisuuslain kertausharjoituspäivien enimmäisrajasta riippumatta asevelvollisuuslain 48 §:n 4 kohdassa tarkoitettuun kertausharjoitukseen, jolla mahdollistetaan sotilaallisen valmiuden joustava kohottaminen. Sotilaallisen valmiuden kohottamista koskevaan kertausharjoitukseen voidaan määrätä korkeintaan 30 päiväksi kerrallaan. Kertausharjoitusta voidaan pidentää tarpeen vaatiessa aina 30 päivää kerrallaan, mutta päätös on peruutettava heti, kun tilanne sallii harjoituksen päättämisen.

Asevelvollisuuslain 32 §:n mukainen poikkeuksellinen kertausharjoitusmenettely säädettiin perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella. Valiokunta nosti esille sääntelyn päätöksestä kertausharjoituksesta, sen edellytykset ja kertausharjoituksesta vapauttamisen, toimivallan jaon päätöksenteossa sekä päätöksenteon rajavartiolaitoksen osallistumisesta kertausharjoituksiin. Valiokunta nosti esille keskeiseksi arviointiperustaksi perustuslain 127 §:n, jonka mukaan jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin laissa säädetään. Valiokunta viittasi siihen, että maanpuolustusvelvollisuus muodostaa lisäksi hyväksyttävän perusteen rajoittaa asevelvollisten perusoikeuksia (PeVL 9/2007 vp), mutta rajoitusten hyväksyttävyyttä on arvioitava perusoikeuksien yleisten ja tarvittaessa kunkin perusoikeuden erityisten rajoitusedellytysten kannalta (HE 309/1993 vp, s. 24–25). Tämä merkitsee, että rajoitusten hyväksyttävyyden lisäksi on kiinnitettävä huomiota niiden tarkkarajaisuuteen ja oikeasuhtaisuuteen sekä asevelvollisten oikeusturvaan. (PeVL 22/2016 vp, s. 2, ks. esim. PeVL 11/2016 vp, s. 2, PeVL 9/2007 vp, s. 2–3).

Perustuslakivaliokunta katsoi, että säännöstä tasavallan presidentin päätösvallassa oli syytä täsmentää sanamuodostaan siten, ettei tasavallan presidentti anna jokaista yksittäistä asevelvollista velvoittava määräys kertausharjoitukseen. Lisäksi se piti selvänä, että kaikkia Suomen turvallisuusympäristössä ilmeneviä tarpeita ei ole mahdollista etukäteen laissa

määritellä. Koska kysymys on kuitenkin varsin syvälle käyvästä puuttumisesta muun muassa henkilökohtaiseen vapauteen, perustuslakivaliokunta pitää perusteltuna rajata kertausharjoituksiin määräämistoimivalta tilanteisiin, joissa Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevä tarve sitä välttämättä edellyttää. Lisäksi toimivaltasääntelyä oli valiokunnan mukaan perusteltua täydentää informatiivisella viittauksella puolustusvoimista annetun lain 32 §:n 3 momenttiin, jonka mukaan presidentti voi omasta aloitteestaan tai puolustusministerin esityksestä siirtää sotilaskäskyasian presidentin valtioneuvostossa ratkaistavaksi. Tällöin presidentti päättää asiasta puolustusministerin esittelystä ilman valtioneuvoston ratkaisuehdotusta. Perustuslakivaliokunnan mielestä puolustusvaliokunnan tuli vielä varmistua siitä, että ehdotettu, uudenlainen kertausharjoitus tulee myös rajavartiolaitoksessa palvelevien osalta asianmukaisesti säännellyksi. Lisäksi valiokunta arvioi, että kysymys ei ollut perustuslain 23 §:ssä tarkoitetuista poikkeusoloista ja niihin liittyvästä sääntelystä. Kysymys oli normaalioloissa tapahtuvasta perusoikeuksien rajoittamisesta, eikä asiaa tullut arvioida perustuslain 23 §:n valossa. Valiokunnan mukaan rajoitusten hyväksyttävyyden lisäksi oli kiinnitettävä huomiota muun muassa niiden tarkkarajaisuuteen ja oikeasuhtaisuuteen sekä asevelvollisten oikeusturvaan. Esille ei noussut säätämisjärjestyskysymyksiä. (PeVL 22/2016 vp, s. 2–5.)

Esitykseen sisältyy jakso lakiehdotusten suhteesta perustuslakiin ja säätämisjärjestykseen (10). Jaksossa ehdotuksen perustuslainmukaisuuden arviointi on kytketty useisiin perusoikeuksiin. Arviointia on tehty suhteessa perustuslain 6 §:ään (yhdenvertaisuus), 7 §:ään (oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen) ja 21 §:ään (oikeusturva). Lisäksi on todettu, että esityksellä olisi vaikutuksia ainakin asevelvollisen liikkumisvapauteen (9 §), oikeuteen yksityiselämän suojaan (10 §), sivistyksellisten oikeuksien suojaan (16 §) sekä oikeuteen hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla (18 §). Esitystä on myös tarkasteltu perustuslain yleisten rajoitusedellytysten kannalta. Lisäksi lakiehdotuksen perustuslainmukaisuutta on arvioitu perustuslain 58 §:n 5 momenttiin (tasavallan presidentin päätöksenteko sotilaskäskyasioista) ja 127 §:ään (maanpuolustusvelvollisuus) nähden. Arvioinnissa on mainituilta osin hyödynnötetty perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöä. Lisäksi esityksellä on todettu olevan myös yhteys perustuslain 1 §:n 1 momentin mukaiseen Suomen täysivaltaisuuteen. Hallitus katsoo, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Yleisarvio

Perustuslakivaliokunnan aiempi lausunto (PeVL 22/2016 vp) asevelvollisuuslain 32 §:n mukaisesta poikkeuksellisesta kertausharjoitusmenettelystä muodostaa keskeisen perustan nyt käsitellyssä olevan hallituksen esityksen valtiosääntöoikeudelliselle arvioinnille. Havaintojeni mukaan esityksessä on otettu tämä huomioon, esimerkiksi tasavallan presidentin päätöksentekoa koskien.

Esityksessä on varsin asianmukaisesti tunnistettu asiassa olennaiset perusoikeuskytkennät, enkä näe tarvetta niiden toistamiselle. Kyse olisi varsin syvälle käyvästä puuttumisesta muun muassa perustuslain 7 §:n mukaiseen henkilökohtaiseen vapauteen. Esityksen mukainen uusi kertausharjoitusperuste olisi merkityksellinen perusoikeuksien rajoitusedellytysten kannalta. Esityksessä tällaista arviointia esitetään suhteessa perusoikeusrajoitusten täsmällisyyttä, tarkkarajaisuutta ja oikeasuhtaisuutta koskeviin vaatimukseen. Tarkastelu jää kuitenkin monin paikoin epäselväksi sen suhteen, millä perusteilla esityksen katsotaan tarkkaan ottaen olevan

ongelmaton perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kannalta. Nähdäkseni ongelmia liittyy etenkin sääntelyn välttämättömyyteen, oikeasuhtaisuuteen ja täsmällisyyteen. Esitys ei myöskään pidä sisällään ihmisoikeusarviointia.

Esityksessä on tuotu lisäksi esille pääsääntöisesti kaikki muutkin keskeiset perustuslakikykennät. Esityksessä ei kuitenkaan nosteta perustuslain 120 §:ää Ahvenanmaan erityisasemasta, mutta siinä kuitenkin tehdään arviointia myös suhteessa Ahvenanmaan itsehallintoon. Lisäksi säätämisyjärjestysperusteluissa mainittu yhteys perustuslain 1 §:n 1 momentin mukaiseen Suomen täysivaltaisuuteen jää esityksessä avaamatta.

Huomionarvoista on myös se, että esityksessä ei nosteta lainkaan esille perustuslain 23 §:ää perusoikeuksista poikkeusoloissa, vaikka mainittu säännös olisi nähdäkseni kytkeytynyt ainakin vaihtoehtoisten sääntelymallien tarkasteluun ja perustuslakivaliokunnan aiemmassa lausuntokäytännössä esille nostettuun arviointiin (PeVL 22/2016 vp, s. 2). Esityksessä pyritään vastaamaan tehokkaasti Suomen turvallisuusympäristön nopean muutoksen aiheuttamiin tarpeisiin joustavasti normaaliolojen lainsäädännön keinoin (s. 26), eikä ehdotettua sääntelyä esitetä annettavan poikkeusoloja ja tilapäisiä poikkeuksia perusoikeuksista koskevan perustuslain 23 §:n nojalla.

Hyvään lainvalmistelutapaan liittyvänä ongelmana on syytä panna merkille ehdotuksen valmistelun tavanomaista lyhyempi lausuntoaika (15.5.–26.5.2024), jota perustellaan itärajan muuttuneella turvallisuustilanteella ja siihen liittyvällä asian kiireellisyydellä sekä on välttämättömyydellä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi (s. 29).

Katson tarpeelliseksi kiinnittää lausunnossani vielä erikseen huomiota esityksen tavoitteisiin, vaikutuksiin ja toteuttamsvaihtoehtoihin, suhteeseen välineellistetyn maahantulon torjumiseksi ehdotettuun poikkeuslakiin, reserviläisten koulutukseen, vastuisiin ja toimivaltuuksiin sekä ehdotetun sääntelyn täsmällisyyteen ja tarkkarajaisuuteen.

Tavoitteet, vaikutukset ja vaihtoehdot

Esityksen tavoitetta kuvaavassa jaksossa (3) on todettu, että pyrkimyksenä on mahdollistaa Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän välttämättömän tarpeen sitä edellyttäessä Rajavartiolaitoksen alaisuuteen sijoitettujen asevelvollisten kertausharjoitukseen määrääminen rajaturvallisuuden välttämättömäksi ylläpitämiseksi laissa säädettyä kolmea kuukautta nopeammin. Tavoitteena on laajentaa lainsäädännöllä keinoja, joilla pystytään reagoimaan aiempaa nopeammin nopeasti kehittyviin rajaturvallisuuden muutoksiin siten, että vastaaviin rajaturvallisuustilanteen muutoksiin pystyttäisiin vastaamaan tulevaisuudessa myös normaaliolojen keinoilla tilanteen välttämättömyyden sitä edellyttäessä. Esityksessä viitataan monessa kohtaa Suomen turvallisuusympäristön muutokseen ja monimuotoisiin uhkiin ja siihen, että rajaturvallisuuden toimintaympäristö on muuttumassa merkittävästi (mm. s. 4).

Esityksessä on myös käsitelty lakiehdotuksen vaikutuksia erillisessä jaksossa (4). Siinä on todettu muun muassa, että esitetyt muutokset lisääisivät normaaliolojen ennakkolisten toimien käyttömahdollisuutta, joilla pystyttäisiin reagoimaan nopeasti kehittyviin rajaturvallisuuden muutoksiin ja hallitsemaan niitä syystä riippumatta, silloin kuin viranomaiset eivät kykenisi

itse rajaturvallisuuden ylläpitämiseen häiriön vakavuudesta, laajuudesta, nopeudesta taikka muunlaisesta näihin rinnastuvasta poikkeuksellisuudesta johtuen (s. 15–16).

Lisäksi esitykseen sisältyy toteuttamisvaihtoehtoja käsittelevä jakso (5). Vaihtoehtoina tarkastellaan nykytilan säilyttämistä ennallaan, rajavartiolaitoksen palkatun henkilöstön määrän lisäämistä sekä rajavartiolaitoksen palveluksesta eronneista vapaaehtoisista henkilöistä muodostetun EVP-reservin (eronnut vakinaisesta palveluksesta), rajavartiolaitoksen palveluksessa olevien varusmiesten ja vapaaehtoisessa asepalveluksessa olevien naisten käyttämistä samoin kuin turvautumista kansainväliseen apuun, puolustusvoimien virka-apuun ja puolustusvoimien reserviläisten määräämiseen kertausharjoituksiin vakavissa tilanteissa. Esityksessä todetaan, että edellä mainittuja resursseja tultaisiin käyttämään, mutta niiden kokonaisvaikutus ei todennäköisesti olisi riittävä erittäin vaativassa ja laajassa tilanteessa, jossa rajan yli tulisi lyhyessä ajassa luvattomasti satoja tai jopa tuhansia henkilöitä (s. 26).

Tavoitteiden ja toteuttamisvaihtojen läpikäyminen on keskeistä esityksen merkitsemien perusoikeusrajoitteiden hyväksyttävyyden kannalta. En näe sinänsä olevan valtiosääntöistä estettä todeta esityksen mukaisesti, että ehdotetulle sääntelylle on turvallisuustilanteeseen liittyvä painava tarve. On siten mahdollista yhtyä esitykseen siinä, että perusteita, joilla perus- ja ihmisoikeuksia esitetään nyt osittain rajoitettavan, voidaan pitää perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta hyväksyttävinä.

Samalla on kuitenkin todettava, että esityksessä käytetty kansallisen turvallisuuden peruste jää esityksen valossa epämääräiseksi (ks. kansallisen turvallisuuden perusteen merkityksestä esim. PeVL 26/2024 vp, kappale 5 ja 14 viittauksineen). Lisäksi esityksen maininta esityksen kytkeytymisestä perustuslain 1 §:n 1 momentin mukaiseen valtion täysivaltaisuuteen jää selkiytymättömäksi.

Pidän lisäksi erikoisena tältäkin osin sitä, että esityksessä ei tarkastella perustuslain 23 §:ää, eikä juurikaan myöskään valmiuslain mukaisia menettelyjä tilanteen hallinnassa. Myös suhde asevelvollisuuslain 79 §:ssä säädettyyn reserviläisten palvelukseen suuronnettomuus- ja muussa vakavassa tilanteessa jää turhan vähälle huomiolle. Lisäksi on merkille pantavaa, että esityksessä viitataan siihen, että myöhemmin selvitetään asevelvollisten toimivaltuuksiin liittyvät muutostarpeet ottaen huomioon myös Rajavartiolaitosta koskeva sääntely.

Mainittuihin seikkoihin nähden on jokseenkin ristiriitaista, että esitystä kuitenkin perustellaan (s. 26) sillä, että poikkeuksellisissa ja vakavissa rajaturvallisuuden häiriötilanteissa on välttämätöntä turvata Rajavartiolaitoksen toimintakyky ja resurssit ja että nykytilan säilyttäminen ei mahdollista tehokkaasti Suomen turvallisuusympäristön nopean muutoksen aiheuttamiin tarpeisiin vastaamista joustavasti normaaliolojen lainsäädännön keinoin.

Vaikka esitykseen sisältyy vaihtoehtojen tarkastelua, muodostuu kokonaisuudesta etenkin edellä mainitut puutteet huomioon ottaen sellainen, että on vaikea täysin vakuuttua ehdotuksen merkitsemiin perusoikeusrajoituksiin kohdistuvan välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden vaatimuksen täyttymisestä. Lakitekstiin ehdotettuja välttämättömyysviittauksia lukuun ottamatta esityksestä ei nähdäkseni täysin muutoin välity se, että kyseessä olisi poikkeuksellinen menettely, jota käytettäisiin vain, kun turvallisuuden ylläpitäminen ei muilla tavoin ole mahdollista (ks. PeVL 22/2016 vp, s. 2).

Suhde välineellistetyn maahantulon torjumiseksi annettuun poikkeuslakiehdotukseen

Esityksen mukaan (s. 13) nopeasti syntyvä laajamittaisen maahantulon tilanne, jossa tapahtuu useita, jopa useita kymmeniä luvattomia rajanylityksiä maastorajalla, sitoo viranomaisten resurssit nopeasti. Tällöin tarvitaan Rajavartiolaitoksen toiminnan tueksi rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi palvelukseen Rajavartiolaitoksen henkilökunnasta ja asevelvollisista reserviläisistä muodostettuja rajajoukkoja. Esityksessä viitataan massamaisiin luvattomiin rajanylityksiin ja välineellistettyyn maahantuloon, ja todetaan, että näiden esimerkkien kaltaisten, mutta merkittävästi vielä näitä laajempien tilanteiden hallintaan eivät nykyiset rajaviranomaisten käytössä olevat resurssit ole riittävät, vaan tarvitaan uudenlaisia menetelmiä ja huomattavasti enemmän koulutettuja henkilöitä, kuten rajajoukkojen reserviläisiä (s. 12). Lisäksi esityksen mukaan nopeutettua menettelyä voitaisiin käyttää myös välineellistetyn maahantulon tilanteissa (s. 35).

Esityksen suhde parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen laiksi väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyn maahantulon torjumiseksi (HE 53/2024 vp, ks. PeVL 26/2024 vp) jää esityksen perusteella epäselväksi. Esityksessä näytetään viitattavan siihen, että mahdolliset kysymykset tulisi ratkaista mainitun esityksen käsittelyn yhteydessä (s. 30). Tähän nähden olisi tullut tehdä tarkempaa selkoa siitä, miten nyt arvioitavana oleva ehdotus reserviläisten käytöstä rajalla suhteutuu välineellistetyn maahantulon torjumiseksi ehdotettuun poikkeuslakiin, ja miten tämä yhteys tulisi ottaa huomioon molempien esitysten eduskuntakäsittelyssä.

Reserviläisten koulutus, vastuut ja toimivaltuudet

Perustuslakivaliokunta on tarkastellut Rajavartiolaitoksen alaisuuteen sijoitettujen asevelvollisten toimivaltuuksia Rajavartiolaitoksen tukena (PeVL 6/2018 vp). Valiokunta katsoi eräät asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien toimivaltuudet ja tehtävät Rajavartiolaitoksen toiminnan tukena rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvästä perustellusta syystä, tai Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen vuoksi luonteeltaan asevelvollisille sopiviksi, sekä asevelvollisten koulutusta edistäviksi.

Esityksen valossa kysymyksiä herättää se, mihin tilanteisiin, minkälaisiin tehtäviin, millä vastuulla ja minkälaisen koulutuksen perusteella reserviläisiä voitaisiin velvoittaa toimimaan esitetyllä tavalla ja esimerkiksi välineellistetyn maahantulon torjumiseksi. On nähdäkseni tärkeää korostaa, että perus- ja ihmisoikeusherkät tehtävät tulee rajata reserviläisten tehtävien ulkopuolelle. Tältä osin voi yhtyä hallintovaliokunnan näkemykseen esityksestä siinä, että on tärkeää, että rajajoukkoihin sijoitettuja reserviläisiä käytetään rajavartiomiehen välittömässä ohjauksessa ja valvonnassa sellaisiin tehtäviin, joihin he ovat saaneet riittävän koulutuksen (HaVL 13/2024 vp).

Ylipäänsä esityksestä muodostuu jokseenkin ristiriitainen kuva asiaan liittyvistä koulutusvaatimuksista ja toimivaltuuksista. Yhtäältä reserviläiset voitaisiin ehdotetulla tavalla määrätä kertausharjoituksiin ja rajaturvallisuuden ylläpitämisen tehtäviin ilman erillisiä uusia toimivaltuussäännöksiä (ks. myös HaVL 13/2024 vp). Toisaalta taas esimerkiksi vaihtoehtojen läpikäynnissä todetaan (s. 25), että tehokkaan virka-avun mahdollistaminen edellyttäisi

Puolustusvoimien varusmiesten kouluttamista nykyistä laajemmin muun muassa rajaturvallisuustehtävien hoitoon, voimankäyttöön ja perus- ja ihmisoikeuskysymyksien käsittelyyn rajoittavat huomioden. Lisäksi todetaan Puolustusvoimien alaisuuteen sijoitetuille asevelvollisille tulisi säätää lisää toimivaltuuksia rajaturvallisuustehtävissä toimimiseen. Nähdäkseni tässä on epäsuhtaa siihen, mitä tarkoitettuilla reserviläisiltä ja heidän toimivaltuuksiltaan vaaditaan.

Täsmällisyys ja tarkkarajaisuus

Ehdotetun 32 §:n 1 momentin mukaan rajaturvallisuuden ylläpitämistä koskevaan 48 §:n 5 kohdassa tarkoitettuun kertausharjoitukseen voidaan määrätä vain rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 2 §:ssä tarkoitettuihin rajajoukkoihin sijoitettu reserviläinen. Lisäksi 4 momenttiin tulisi säännös yksinomaan rajaturvallisuuden välttämättömäksi ylläpitämiseksi määrättävästä kertausharjoituksesta. Ehdotetun 48 §:n uuden 5 kohdan mukaan reservin kertausharjoituksilla mahdollistetaan rajaturvallisuuden ylläpitäminen, jos se on välttämätöntä rajaturvallisuustilanteesta johtuen.

On perustuslakivaliokunnan aiempaankin kantaan (PeVL 22/2016 vp, s. 3) nähden asianmukaista, että ehdotettuihin 32 ja 48 §:n muutoksiin sisältyisi välttämättömyysedellytys. Sen sijaan uuden kertausharjoitusperusteen soveltamisala sekä suhde kertausharjoitusten säädetyihin muihin tarkoituksiin (erityisesti sotilaallisen valmiuden joustavaan kohottamiseen) ja muuhun lainsäädäntöönkin jää lakiehdotuksen ja perustelujen valossa varsin epämääräiseksi. Nähdäkseni esityksestä ei ilmene perusoikeusrajoitusten täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen kannalta selvästi ja yksiselitteisesti, millaiseksi uuden kertausharjoitusperusteen soveltamisala on tarkoitettu. Vaikka ehdotetun säännöksen saattaminen täysin yksiselitteiseen ja tarkkarajaiseen muotoon lienee vaikeaa ellei mahdotonta (ks. PeVL 22/2016 vp, s. 3), tulisi ehdotettujen säännösten merkitsemien perusoikeusrajoitusten vuoksi olla selvää, millaisiin tilanteisiin uutta kertausharjoitusperustetta voidaan käyttää.

Kokonaisarvio

Edellä esittämäni perusteella en sinänsä näe valtiosääntöistä estettä säätää asevelvollisuuslaissa siitä, että poikkeuksellisella menettelyllä voitaisiin määrätä asevelvollisia kertausharjoitukseen myös rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Samalla on kuitenkin todettava, että esitykseen sisältyy perusoikeuksien rajoitusedellytysten mukaisuuteen kytkeytyviä ongelmia erityisesti suhteessa ehdotettujen rajoitusten välttämättömyyteen ja oikeasuhtaisuuteen samoin kuin tarkkarajaisuuteen ja täsmällisyyteen. Pidän ehdotuksen suhdetta välineellistetyn maa-hantulon torjumiseksi annettuun poikkeuslakiehdotukseen ongelmallisella tavalla avoimena. Lisäksi muutoinkin jää varsin epämääräiseksi etenkin se, mikä olisi uuden kertausharjoitusperusteen tarkka soveltamisala ja lisäarvo jo olemassa olevaan sääntelyyn nähden.

Helsingissä 19.6.2024

Anu Mutanen, OTT, tenure track -professori